

ЕТНОПОЛІТОЛОГІЧНІ ІДЕЇ В. ЛИПІНСЬКОГО

Політична наука визначає націю як політичну спільноту, яка об'єднує всіх громадян держави незалежно від їхніх етнічного, соціального походження, культурно-мовних та інших особливостей. Спільна державна мова, спільні символи, спільна лояльність до держави та її законів, спільні інтереси і надії на майбутнє стають новітніми сутнісними характеристиками нації, створюють її синонімічні доповнення – «політична нація», «нація – держава» [7, с.396]

Поняття «політична нація» запропонував відомий німецький історик Фрідріх Майнеке В основі політичної нації, на його думку – ідея самовизначення індивіда чи колективу. Особистості чи колектив стають спільнотою під назвою «нація» шляхом вільного суб'єктивного вибору, вони самі визначають свою лояльність цій спільноті. Політична нація є передусім державною [3,с.75, 76.] В українській політичній науці вперше до розкриття сутності політичної нації підійшов відомий український мислитель та державний діяч, політолог В. Липинський. Будучи талановитим вченим-теоретиком, він створив власну оригінальну політичну концепцію побудови майбутньої української держави, її форми та устрою. В своїй політичній теорії він приділив значну увагу і етнополітичним аспектам майбутньої української держави.

В. Липинський був вихідцем із аристократичного польського шляхетського роду. Але, навчаючись в Київській гімназії, він ввійшов до української громади, відчуваючи себе українцем. Як вважає В. Шевчук, пояснити це можна тим, що великий вплив на нього справила діяльність «хлопоманів» – Володимира Антоновича, Тадея Рильського, Паулина Свенціцького [8, с.86-89]. Важливим етапом у формуванні світогляду Липинського стало навчання у Кракові, де він вивчав спочатку сільське господарство, а потім історію. Краків початку ХХ століття був важливим політичним і духовним центром польського життя. В. Липинський був добре ознайомлений з так званою Краківською історичною консервативною школою, представниками якої були, зокрема, Йосип Шуйський, Владислав Яворський. На відміну від романтичної польської історіографії, яка трактувала причину втрати польської державності в несприятливих зовнішніх обставинах, вони вважали, що причини крились у внутрішніх протиріччях, ліберальному демократизмі польської королівської влади. Ці вчені вважали також, що врятувати Польщу змогла б тільки еліта, «аристократія духу» (Й. Шуйський) [2, с.105-112].

Навчання в Женеві дало змогу В. Липинському близько ознайомитися з тодішньою західноєвропейською політичною і соціологічною думкою, зокрема концепцією Гумпловича про сутність і походження держави та теоріями еліт Г. Моски та В. Парето.

У своїй книзі «Шляхта на Україні» (1909 р.) В. Липинський вперше висуває ідею створення національної еліти, а також думку необхідності представників шляхти взяти активну участь у національному і політичному відродженні України [5,с.37]. На відміну від М. Драгоманова, М. Грушевського, які обстоювали федералістсько-автомномістське вирішення української проблеми, В. Липинський вже до Першої світової війни вважався серед української громадськості самостійником (державником). Він був головним ідеологом у створенні групи «Вільна Україна» в 1911 році, в склад якої ввійшли політичні емігранти з Росії – А. Жук, Л. Юркевич, В. Степанківський. Це був зародок Союзу визволення України, який організаційно оформився після початку війни [6, с.133].

В 1912 році В.Липинський публікує свій перший політичний трактат – «Меморіал до Українського комітету про наше становище супроти напруженої ситуації в Європі». В ньому висувається розвинена концепція побудови самостійної української держави, що базується на демократичних засадах, незалежно від її конституційного устрою [5, с.17].

В роки національно-визвольних змагань 1917–20 рр.. В. Липинський активно займався українським державотворенням. Зокрема, на запрошення Д. Дорошенка, міністра закордонних справ гетьманського уряду П. Скоропадського, він очолив посольство Української держави в Австро-Угорщині, де показав себе талановитим дипломатом. Антигетьманське повстання він сприйняв болісно і критично, але на прохання Директорії залишився на своєму посту. Пізніше він подав у відставку, залишившись в Австрії на постійне проживання і повернувся до наукової діяльності, перерваною війною і революцією. В цей період і оформилися в завершеному вигляді політичні погляди та ідеї В. Липинського, викладені ним в «Листах до братів-хліборобів», які писалися протягом 1919-1926 рр., а також в його історичній праці «Україна на переломі (1657-1659рр.)». Вони були написані безпосередньо під впливом досвіду національно – визвольних змагань в Україні 1917- 1920 рр.

Серед головних ідей концепції українського державотворення В. Липинського – про провідну роль національної еліти в розвитку суспільства та державотворення, майбутній політичний устрій України, можна виділити і думку про те, що процес побудови української держави нерозривно пов'язаний з процесом українського націєтворення. В його основу він поклав принцип « територіального патріотизму», який, на його думку важливіший як етнічний. В. Липинський дає власне оригінальне визначення українця : «Українцем є всякий, хто хоче, щоб Україна перестала бути колонією, щоб з різних її племен, рас і вір повстала одна держава українська. А творцем України є той, хто в святе діло незалежнення української колонії приносить все

найкраще, що єсть у ньому».[4, с.271]. При цьому В. Липинський звертає увагу на такі явища суспільно-політичного життя як націоналізм, патріотизм та шовінізм і теоретично розмежовує ці поняття. В 1927 р. у листі до одного із діячів українського національно-визвольного руху Б.Шемета він зазначає, що « націоналізм буває двоякий: державотворчий і державноруйнуючий – такий, що сприяє державному життю даної нації, і такий, що це життя з’їдає. Прикладом першого може бути націоналізм англійський; другого – націоналізм жидівський, польський і український. Перший є націоналізмом територіальним і політичним, другий є націоналізмом екстериторіальним і віроісповідним. Перший – я називаю патріотизмом, другий – шовінізмом.Для побудови української держави, вважає В.Липинський необхідно бути власне патріотом, а не шовіністом « націоналізм мусить бути опертий на любові до своїх земляків, а не на ненависті до них за те, що вони не українські націоналісти. Шовініст робить навпаки: він завжди во ім’я націоналізму порозуміється з чужинцем проти свого земляка... Бути патріотом – це значить бажати всіма силами своєї душі створення людського, державного й політичного співжиття людей, що живуть на Українській землі, а не мріяти про витоплення в Дніпрі більшості своїх же власних земляків. Бути патріотом – це значить шукати задоволення не в тім, «щоб бути українцем», а в тім, щоб було честю носити ім’я Українця. Бути патріотом – це значить перш за все вимагати гарних і добрих учинків від себе як від українця, а не перш за все ненавидіти інших тому, що вони «не-Українці». Врешті, бути патріотом, це значить, будучи українцем, виховувати в собі перш за все громадські, політичні, державотворчі прикмети: віру в Бога і послух Його законам, тобто духові вартості; далі вірність, твердість, сильно-вольність, дисципліну, пошану для своєї традиційної Влади..., загалом кажучи, лицарськість – тобто політичні вартості. Натомість бути шовіністом – це значить прикривати свою духовну пустку (безрелігійність) і своє політичне руйніцтво: отже, зрадництво, хиткість, безвольність, отаманію, самозакоханість, кар’єризм, здекласованість – фанатичними вигуками про «неньку Україну», про «рідну мову», про «ми українці!», про клятих «москвинів і ляхів» і т. п. Борони Вас, Боже, від такого роду «націоналізму», який може принести тільки те, що вже приніс: руїну України »[1].

Таким чином, як бачимо, етнополітологічні погляди В.Липинського, зокрема його принцип «територіального патріотизму» відповідають сучасним критеріям сутності поняття «політична нація ». Але з іншого боку, аналізуючи етнополітичні ідеї В. Липинського через призму часу, ми побачимо, що не всі вони стали історично перспективними. Так, ми вважаємо, що він не до кінця зрозумів саме державотворчий потенціал націоналізму. Саме ідея націоналізму виховала майбутніх членів ОУН, вояків УПА, які жертвовно боролися у 1940-50хх рр. за незалежність України, стала однією із ідеологічних складових відродження української державності у 1991р.. А націоналістичні організації, які об’єдналися під спільною назвою Правий сектор під час Революції Гідності у 2013-14рр, стали однією із її рушійних сил. Проте, і такі думки В. Липинського можна зрозуміти, враховуючи обставини становлення його як політика, мислителя, історичну епоху, на фоні якої сформувалися його політичні погляди.

Таким чином, говорячи про ідею територіального патріотизму В.Липинського та ідею націоналізму в контексті сьогоденних подій в Україні зазначимо, що обидві ідеї є актуальними і не суперечать одна одній. Оскільки українському суспільству варто консолідуватись навколо ідеї справжньої незалежності України та дати відсіч зовнішньому ворогу. Лише в такому випадку Україна зможе повноцінно відродитись та вийти на якісно новий рівень розвитку. Події української Революції Гідності та неоголошеної інтервенції Росії на сході України показують, що справжніми патріотами-державниками є не тільки етнічні українці, але й представники інших народів, що проживають на українській землі. Таким чином, можна константувати, що в Україні продовжується процес формування і становлення української політичної нації, який розпочався після проголошення її незалежності. А політологічна спадщина В.Липинського залишається актуальною для осмислення політичних процесів сучасної України.

Список використаної літератури

- 1.В’ячеслав Липинський. Націоналізм, патріотизм та шовінізм. Подається за публікацією в ж-лі «Поступ» (1927, № 1–2) (Лист п. В. Липинського до п. Богдана Шемета, писаний у Райхенау дня 12. XII. 1925 у відповідь на поставлене питання) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://hetman-ua.org/history/lypynsky-lyst.html>
- 2.Голубуцький О., Кулик В. Український консерватизм: минуле і сучасне//Академія – ч.2 – 1995.- с.105-112.
- 3.Касьянов Г. В.. Теорії нації та націоналізму: Монографія. – К.: Либідь, 1999. 352 с.
- 4.Кухта Б.Л. З історії української політичної думки: [Текст лекцій: Навчальний посібник].-К.: Генеза, 1994. – 368 с.- Бібліогр. в кінці розд.
- 5.Липинський В. Історико-політологічна спадщина і сучасна Україна./Матеріали міжнародної наукової конференції. Київ-Філадельфія, 1994.
- 6.Лисяк-Рудницький І. Історичні есе.- К., 1994 – т.2 – 573 с.
7. Політологічний енциклопедичний словник / За ред. Ю. С. Шемшученка, В. Д. Бабкіна, В. П. Горбатенка. – 2-е вид., доп. і перероб. – К.: Генеза, 2004. – С. 396.
- 8.Шевчук В. В’ячеслав Липинський – історик, політик та мислитель.//Сучасність, – 1992 – №6 – с.86-97.